

KARTAL BELEDİYE SEÇİMLERİ VE «SOL»

Kartal Belediye seçimlerinde CHP'nin Milliyetçi Cephe'ye fark yapması olumlu bir olaydı. Daha önceki seçim sonuçlarına ve o seçimlerden bu yana gördüğümüz gelişmelere göre böyle olması bekleniyordu. Öte yandan, TSİP'in bu seçimde 31 oy alması, yani yalnız sandık başındaki temsilcilerinin sandık başına birer oyunu alması beklenmeyen, üzücü bir olaydı.

Birikim, bir gündelik politika dergisi değil, bir sosyalist kültür dergisidir. Siyasal değil, kültürel bir yayın organıdır. Türkiye'de bugün varolan sosyalist partiler ve devrimci fraksiyonlar arasındaki çekişmelerde dolaysız tavır almak değil bizim işimiz. Tersine, özlemimiz, işçi sınıfı hareketini gerçekten temsil eden ve yönlendiren bir sosyalist partinin ideolojik öncülüğünü kabul etmektir.

Gelgelelim, Türkiye solunun şimdiki durumunda, böyle bir partinin oluşması bugünden yarına gerçekleşecek gibi görünmüyor. Bir sosyalist partinin bu niteliklere kavuşması, belki de asgarî müştereklerde birleşen bütün sosyalistlerin olumlu eleştiri ve görüşleriyle, elbirliğiyle gerçekleşecek. Bu durumdan dolayıdır ki biz de kendimizi, bütün sosyalistler gibi, Kartal seçimleri ve buna ilişkin konular üstüne söz söyleme hakkına sahip görüyoruz. Bu rada özellikle şunlara dikkat etmek istiyoruz: 1) Söylenecik sözün, eleştirel nitelikte olsa da, kırıcı değil yapıcı olması; 2) Eleştirinin, tikel bir

Değinmeler / Günün Olayları / Kitaplar Sanat Olayları / Filimler / Dergiler

olay üstünde yoğunlaşmaktan çok, genel kapsayabilecek bir platforma kaydırılması.

Kartal seçimlerine katılan ve 31 oy alan partinin TSİP olması, bu olayla ilgili bir suçlama gerekiyorsa, bunun yalnız TSİP yöneticilerinin sırtına yıkılmasını gerektirmez. Çünkü sözkonusu olayın boyutları TSİP çerçevesini aşmaktadır. Bütün sosyalistleri, Türkiye'de sosyalizmin genel durumunu ilgilendirmektedir olay. Ancak TSİP, bu olayın eleştirilmesi gereken bir yeni durum yarattığı olgusunu kabule yanaşmazsa, sorun biraz daha ciddileşir. Yazık ki, *Kitle* gazetesinde, Kartal seçimlerinin sonucuna, «az olsun, öz olsun» gibi bir sloganla yaklaşılması, akla bu durumu getirmektedir. Böyle bir söz, mâkul bir açıklama olamaz. Kartal seçimleri sonucunun karşımıza çıkardığı bu olgunun üstüne cesaretle yürünmezse, engelleri aşabilmemizin yolu da tıkanmış olur.

Olaya eğildiğimizde karşımıza çıkan ilk önemli olgu şu: Kartal'daki 31 oy, Kartal'daki sosyalist potansiyel demek değildir. Bu, kesin bir olgudur ve CHP de bunu pek iyi bilmektedir. CHP'nin kendi tahminleri, sosyalistlerin böyle bir seçimde 1000-1200 oy alacağı yolundaydı. Öte yandan, bu oyların sahiplerinin CHP'yi tamamen benimse-dikleri, ya da başka bir söyleyişle, CHP'nin temsil ettiği solculuk anlayışının bu kitleyi doyurduğu da iddia edilemez. Kartal'daki sosyalistler, belli bir muhasebenin sonucunda sosyalistliklerini saklı tutarak, oylarını «şimdilik» kaydıyla CHP'ye vermişlerdir. Kartal seçimleri CHP ön-

derlerine, halkın ve özellikle işçilerin oylarını her zaman alabileceklerini, çünkü yalnız kendilerinin «halkçı» olduklarını düşündürmemeli; «en akıllı sol» olduklarının garantisini sayılmamalıdır. Tabii böyle bir olayı nasıl yorumlayacaklarına kendileri karar verirler, ama «bizim solumuzdaki sol bizden halkçı (ya da bizce özdeş anlamda, daha «akıllı») olamaz» demeye karar verirlerse aldanacaklardır.

Şu halde Kartal'ın sosyalistleri bugünün siyasî konjonktüründe güçlerini CHP doğrultusunda kullanmayı tercih etmişlerdir. Seçime katılan sosyalist parti bu tercihi değiştirememiş ve yalnız kalmıştır. Bu durum da birkaç sonucu sergiliyor: 1) Sosyalist partilerle kitleler arasında organik bağlar henüz kurulmamıştır; 2) Buna karşın, kitleler, ortak hareket edebilmektedir, dolayısıyla kitlede politikleşme düzeyi bir hayli ileridir.

TSİP, Kartal sosyalistlerinin bu eğiliminden, eğilim seçim sonuçlarında billurlaşmaya kadar habersiz miydi? Sanmıyoruz. Zaten olayın gelişmesinin başlangıcında, bildiğimiz kadarıyla, TSİP, CHP ile bir güçbirliği kurmanın koşullarını araştırmış, bu imkân ortadan kalkınca seçime bağımsız olarak katılma kararı almıştı. TSİP, CHP'yi şartlı olarak desteklemek için, CHP adayından bazı gereklî işlerin yapılacağına dair garanti almak istemişti. İstenen işler şüphesiz halkın yararınaydı. Kartal'daki sosyalistler, yani CHP'nin bu istekler üstüne bir pazarlığa oturmayı reddettiğini bilerek, gene de oylarını CHP'ye verdiler. Ama bunu, kitlelerin bi-

linçlenme eksikliğiyle, gerçek çıkarlarını görememesiyle açıklamak mümkün değildir.

Bu bize genel bir doğruyu gösteriyor. *Teori* alabildiğine geniş, kapsamlı ve ayrıntılı olmalıdır. Alternatifleri ve ihtimalleri, gerilerinde yatan tarihi dinamikler ve eğilimlerle birlikte hesaba katmalı ve değerlendirmelidir. Buna karşılık *politika* da alabildiğine somut ve yalındır. Şu halde teorinin karmaşıklığı, kendini her an politik konjonktürlerin somutluğu ve yalınlığında yoğunlaştırmaya hazır bulunmalıdır. Bir seçim, kesin bir tercih anıdır. Belli dönemlerde tek bir kavram, örneğin «demokrasî», ciltlerle kitabın içerdiğinden daha vurucu, hem de daha özli olabilir. Çünkü o, yaşanan pratikte atılmış düğündür. Türkiye'de sosyalistlerin belli başlı eksikliklerinden biri «teori» ile «politika»yı, bir başka düzeyde «strateji» ile «taktik»i birbirleriyle karıştırmaları olmuştur.

Sosyalizmin Kartal'da uğradığı başarısızlığı yalnız TSİP'e yüklemek yanlış olur. Çünkü varolan ya da kurulması beklenen partilerden bir başkası da, herhalde bundan çok farklı bir sonuç alamayacaktı. Öte yandan, olayın gelişmesinde bu rolü TSİP oynadığı için, hesabını da herkesten önce onun vermesi beklenmelidir. Ve bu hesap, «az olsun, öz olsun» çerçevesinde kalmamalıdır.

31 oy, sosyalistlerin CHP ile pazarlık imkânlarına darbe vurmuş. Ecevit'in bir süre önceki iddialı konuşmasına neredeyse haklılık kazandırmıştır. Sosyalist potansiyel, olduğundan az görünmüştür. Bunlar hepsi de önemli sorunlardır. Önümüzde bir seçim olacağı düşünülerek tartışmamız gereken sorunlardır.

Kartal'daki *sosyalist* seçmenlerin oylarını CHP'ye vermeleri, ilerideki seçimde de tek-

rarlanacak mıdır? Sosyalist partiler kitlelerle sıkı bağlar kuramazsa, böyle olabilir. Gerçekten, Milliyetçi Cephe'ye, sağa karşı seçimi CHP'nin kazanmasını istemek durumundayız. Ama bu, sosyalizmin güçsüzlüğü görünümünü yaratmak pahasına böyle olacaksa, sevinilecek bir şey değildir böyle olması. Sosyalist partiler kurulmazdan önce bu seçimde de CHP'yi desteklemek gerekip gerekmediği belki tartışılabilir. Ama şimdi sosyalist partiler var; varolduğuna göre, seçime katılmaları da gerekir. Sosyalist partiler varken o-yunu CHP'ye vermek, bir sosyaliste ağır gelecektir. Hiç oy vermemek ise *hiç* çözüm değildir. Yanlış aktivizmin gerçek temeli olan pasifizmin yansımasıdır bu.

Böyle bir durumda, varolan sosyalist partilerin aralarında anlaşıp ortak listeye seçime gitmeleri bir çözüm olabilir. Bunun şartları anlaşmayla tesbit edilir, belki böylece değişik sosyalist grupların bir arada hareket edebilme alışkanlığını edinmeleri doğrultusunda bir adım atılmış olabilir. Hattâ, şimdiki sosyalist partilere kayıtlı olmayan, ama sosyalistler arasında tanınan ve sevilen kişiler de böyle ortak listelerde başa konabilir.

Ancak, varolan sosyalist partilerin yalnız kendi aralarındaki anlaşmayla da olup bitecek bir şey değildir bu. Sorunun önemi ve yararı halka da açık seçik anlatılmalıdır. Öte yandan, sağ cephe karşısındaki demokratik güçlere de oy kaybettirmemeye dikkat edilmelidir.

Bu noktada, sosyalistlerin, özellikle de sosyalist partilerin CHP'ye karşı tavırları konusunda biraz düşünmek gerekli olabilir. Bu tavırlarda bilimsellikten çok duygusal-lık rol oynamaktadır. Ekim seçimleri sırasında ve daha sonraları, sosyalistler CHP'-

ye karşı daha yumuşakken, giderek sertleşmişlerdir. Bun da CHP'nin belirli davranışlarının payı olmakla birlikte, sorun yalnız bununla da açıklanamaz.

CHP'ye karşı tepkilerin duygusallaşmasına yol açan psikolojik etkenlerden biri, affı CHP'nin çıkarması olabilir. Sosyalistler belki bu «affedilmeyi» hazmedemiyorlar. Oysa sorunun iki yanı var. Affın çıkması, CHP'nin yazılı seçim programından önce, demokratik özelemlerini artık somutta dile getirmeye başlayan *halkın* yazıya dökülmemiş programında vardı. Af, Türkiye'nin demokrasiye yönelişinin vazgeçilmez bir parçasıydı; içeride ve dışarıda, bu böylece biliniyordu. Sağ cephe burada tarihi doğrultuya ters düş-tüğü için meclisteki düzenlere karşın davayı kaybetti.

Sorun'un ikinci yanı ise, solun kendi kusurlu durumudur. Niyetlerin temizliği, amaçların soyluluğu bir yana, içine düşülen somut pratik politik çizginin olumsuzluğudur. Bunun, CHP tarafından değil, ama sosyalizmin sahibi olan işçi sınıfı tarafından *affedilmesi* bir zorunluluktur. Sosyalistlerin borç hanesinde, hâlâ ödenmemiş bir hesap olarak duruyor bu.

Kitlelerin ihtiyaçlarına, özlemlerine, en iyi cevabı o dönemde CHP verebildi. Ekim seçimlerinin doğal sonucu, seçimden sonra kurulan kabinede yansıdı: bu sonuç, halkın, 12 Mart'ın karşısına aldıklarını iktidar yapmasıdır. Faşistler ve faşizan güçler bu sonucu silmek için çok uğraştılar, hâlâ da uğraşıyorlar. Tarihin kronolojisini değiştirebilirler, ama tarihi akışın mantığı o olayla başlatıldığı belirlemeyi sürdürüyor.

Af, demokrasinin bir parçası olduğu için, CHP'nin demokrat politikasının da bir parçası oldu. CHP bunun için canla başla çalıştı. Amacı, sos-

yalistlere karşı «gerçek» tavrı ne olursa olsun, bunu anlamak bir borçtur.

Sosyalistlerin, CHP'ye karşı gittikçe sertleşen bir tavır almalarının ikinci nedeni, bundan daha ciddi bir politik kaygıdır: kuyrukçuluğa düşme korkusu. 12 Mart öncesinin strateji ve taktikleri hatırladığımızda, böyle bir endişe haklılık kazanır. Ama, kuyrukçuluğa gelmeden önce, bir kere eskiden izlenen çizgiyle şimdi CHP'nin izlediği çizgi arasında çok önemli ayrımlar var. Bu ayırım, ne kadar soyut olursa olsun, «demokrasi» ile faşizm kadar kesindir. 12 Mart öncesinde ittifak kurulmaya çalışılan güçlerle ancak faşizme gidilirdi. Oysa Sosyalizm yolunda, demokratik mücadelede, CHP'nin imkânlarını sonuna kadar tüketmek tarihin mantığının gereğidir.

İnsan kendi kendisiyle ittifak kurmaz, kendinden başkasıyla ittifak kurar. Dolayısıyla, ittifakta yer alanların ayrı özelliklerde olması, ittifakın yapısının bir gereğidir. Bir ittifakın zorunlu bir maddî temeli olur. İttifakın süresini, niteliğini bu maddî temel koşulları belirler. Sosyalistler CHP ile, CHP'nin sosyalist bir kuruluş olduğunu düşünerek ittifaka girmezler. Aynı şekilde, CHP'yi sosyalist olmadığının için yani son analizde bir burjuva partisi olduğu için suçlamak da anlamsızdır.

Dolayısıyla sorun önce teorik düzeyde CHP'nin ne olduğunu tesbit etmektir. Bu, söz konusu geçici maddî temel üzerinde CHP'yle varolan yakınlıklar kadar, varolan uzaklıkları da hesaba katmayı zorunlu kılar. Bir ittifak, geçici de olsa, belli bir temel üzerinde ortak eylem demek olduğuna göre, ayrımı teorik düzeyde sağlam koymak gerekir. Daha önceki yapay ittifak arayışında bu nokta unutulmuş, müttefikin

kimliği öncelikle kadrolara yanlış tanıtılmıştı. Bunun sonucu, da ittifak değil, «kuyrukçuluk» olmuştu.

CHP bir sosyal - demokrat parti, yani, burjuvazinin «akıllı» iktidarının partisidir. Türkiye'nin özel koşulları CHP'yi Avrupa'daki benzerlerinden daha fazla radikalleştirir. Ama bu CHP'nin, yapısal olarak, her zaman içinde önemli bir «sol kanat» barındıracağından ötesinde bir anlam taşımaz. CHP ayrıca yakın zamana kadar bir muhalefet partisi olduğu için, yapısı oldukça heterojendir ve çeşitli «hoşnutsuzluk»ları barındırmaktadır. Ama iktidara oturup yerleştiği oranda, kendi bedenini iktidar koltuğunun girinti ve çıkıntılarını uyduracaktır. Yani partinin sağ kanadının egemenliği giderek artacak, sol kanadın muhalefeti şiddetlenebilecektir. Başka hiçbir şey söz konusu olmasa bile, bu sol kanadın sosyalizme nasıl bir «tulumba» görevi yapacağı düşünülerek, CHP'ye karşı alınan politik tavır daha politik kılınmalıdır.

Tarih, alternatifleri teker teker getirmez, sunmaz bize. Olumlu, olumsuzla içiçe; olumsuz, içinde olumluyu taşıyarak gelir. CHP demokrasiyi güçlendirdiği oranda sosyalizme yararlı olur; ama işçi sınıfının sosyal-demokrat çizgilere kanallize edilmesi tehlikesini de birlikte getirir. Aslında bütün bunlar için, sosyalizm için, CHP'nin yakın zamanda iktidara gelmesi zorunlu görünüyor. Çünkü sosyal-demokrasi muhalefette kaldığı sürece, sosyalizm ile kitlelerin bağlarını kurmak güçleşecektir. Sosyal-demokrasi alternatifinin işçi sınıfı için bir alternatif olmaktan çıkmasının tek yolu, iktidara gelmesidir. Bu, kurulmuş ve kurulacak sosyalist partilerin volonterist çabalarının ötesine varan bir tarihî determinizmdir ve her

zaman da böyle olagelmıştır.

Şu halde sosyalistler, CHP'nin iktidara gelmesini kolaylaştırabilirler; ama, sosyal - demokrasinin bir çıkmaz olduğunun anlaşılması sonucunda, *iktidarı ondan devralmak üzere*. Bu, her şeyden önce, sosyalizmin bir varlık olmasını gerektirir. Sosyalizm, pratikte kitleden kopuk kalarak, lafla CHP'ye saldırarak bir varlık olamaz. CHP ile sosyalizmin ayrılığını teo-ride vurgulamak zorunludur, ama bu, ille de CHP ile keskin bir ideolojik polemige girmek anlamına gelmez. Temel görev, kitleden kopmaktır. 31 oy aldıktan sonra CHP'ye saldırmak sosyalizme bir şey kazandıramaz. CHP iktidar olduğu zaman yürütülecek muhalefet de hesaplı olmalıdır. Çünkü burada da sorun CHP'yi iktidarsızlaştırıp iktidarı faşizme armağan etmek değil, sosyalizmi iktidarın somut adayı yapmaktır. Bunun yolu da kitleden geçer.

Bugünkü durumda, bunların tersini izlemekteyiz. Sosyalistler kitleden büyük ölçüde kopuk. «Kitle» sözünün tekrarlanma sıklığıyla ters orantılı bir kopukluk bu. Ama bu «altyapı»dan yoksun olarak kurulan «üstyapı»da büyük bir «tavizsizlik» yarışı hüküm sürüyor. Bu da doğal. Çünkü tavizsizliğin bu çeşidi kaçınılmaz olarak *apolitik* bir tutumun paravanasıdır. Partiler kitle bağlarını kurmadıkça, fraksiyonlar ayakta kaldıkça, bu garip *statik yarış* devam edecektir. Herkes, tekerlekleri havada duran bisikletlerine oturup kan ter içinde pedala basacaktır. Çünkü bu boşa dönen pedalları çevirme hızı, kitleyi değil, ama kararsız duran küçük-burjuva aydın, millitan kadroları kazanmanın en güvenilir yolu sayılmaktadır. Belirli bir fraksiyon çıkacak, herkesten daha solda olduğunu ilan edecek, aynı za-

manda herkesi sağ sapmayla, kuyrukçulukla, v.b. suçlayacaktır. CHP'ye karşı ölçülü bir tavır takınma, bu gibi «sağ sapma» avcılarının ekmeğine yağ sürecektir. Bir grubun başlattığı kampanya herkesi etkileyecektir. Böylece kimse bir adım ileri gitmeden pedallar birkaç kat daha hızlı dönecektir.

Fraksiyonlar, partiye yönelik gruplaşmalar değildirler. Çünkü bunlar partinin olmadığı ve hiçbir zaman olmayacağı bir yerdedirler. Bu bakımdan, fraksiyonun gelişme dinamiği, partinin oluşma dinamiğinden tamamen ayırdır. Hattâ, ters orantılıdır. 12 Mart öncesinde olduğu gibi sonrasında da, fraksiyonlar işçi sınıfı partisine giden yolu tikiyorlar. Fraksiyonlar arası adam kapma yarışı, bütünü provoke ediyor. Kimileri CHP'yi faşizan bir güç veya «Amerikan emperyalizminin son icadı» olarak ilan ederken, güvenlik mahkemeleri ve benzeri kuruluşlar sanki sosyalistleri demokrasinin gerekliliğine ve demokratik güç birliğine inna etmek için çalışıyorlar. Gelecek, birtakım karanlık güçlerin daha üst düzeyde örgütlenmesine gebe. Keskinlik, rallisiyle kaybedecek vakti yok sosyalizmin.

Bütün bunlar, Kartal'daki seçimle ortaya çıkmış değil elbette. Ama Kartal'daki seçim belki bunların sonucunda çıkıyor. Bu küçük, mahalli seçim olayında bir sosyalist partinin davranışı var ki, eleştirilmeli; CHP'nin davranışı var ki, olumlu ve olumsuz yanlarıyla incelenmeli; ve nihayet sosyalist işçilerin bir davranışı var ki, değerlendirilmeli.

CHP bugün iktidar kavgasının ta içindedir. Dolayısıyla demokratik güç birliğinin somut maddî tabanında yer almaktadır. Öte yandan, iktidar kavgasının hassas dengesinde, CHP, kendi solunda olanlar arasında, bazı grup-

ların, hesabını veremeyeceği bazı provokatif davranışlarının sorumluluğunu almaktan korkmaktadır. Hepimiz, elbette ki CHP'ye güven gelmesi için değil, kendi inançlarımızın gereği olarak, solun dostu ve düşmana, tutarlı çizgisini somut ve kesin örneklerle kanıtlayacağı olgunluğa ve bütünlüğe ulaşmasını istiyor, bekliyoruz. Bugün bizce görünen olumlu yol sosyalistlerin seçime katılması, ama ortak bir cephe halinde katılmasıdır: dışarıdan da tutarlı sosyalistleri alarak, herhangi bir partinin üstünlüğünü kurmaya çalışılmayan, yalnızca *sosyalistlerin* mecliste seslerini duyurmalarını sağlamaya yönelik bir ortak sol cephe - ve bunun yararının, zorunluluğunun halka anlatılması, işçilere anlatılması. Kartal seçimlerinde alınan sonuç böyle bir ortak harekete doğru adım atılmasına yol açabilirse, bir musibet bir somut yarara dönüştürülmüş olur. Başarılı Marksist politika demek, herhalde, yalnızca hep başarılı olmak değil (böylesi tarihte yok çünkü), başarısızlıklardan başarı çıkarabilme esnekliği, yenilgiyi kazanca dönüştürebilme yeteneğidir. ■

Not: Bu yazının yazılmasından sonra, Kitle'nin 51. sayısındaki yazının seçim sonuçları belli olmadan önce yazıldığını, yani 31 oya «ez ve öz» denilmediğini öğrendik. Kitle'nin 52. sayısında genel Başkan Ahmet Kaçmaz'ın yazdığı özeleştiriye de gördük. Özeleştiriye savunulan görüşü benimsememekle birlikte, bu tavrın, olayın genişlemesine ele alınıp değerlendirilmesine yol açacağını umuyoruz.

TÜRK-İŞ KURULTAYI

Mart ayı içinde yapılan TÜRK - İŞ kurultayı, bu örgütün tabanındaki yoğun uyanışın ve hareketliliğin, geleneksel «partiler üstü» (!) politikayı sarstığını ve bunun sürdürücülerini hayli kuşkulandırdığını gösteriyor. TÜRK - İŞ yönetici kligi, işçi aristokrasisinin bilinen tak-

tikleriyle bu oluşumu engellemenin imkânsız olduğunu görmüştür. Şimdi yapılmak istenen, bu oluşuma sahip çıkar gibi görünüp aldatıcı sloganlarla hareketi kendi kanallarına aktarabilmektir. Usta bir demagog ve denge uzmanı olduğunu TÜRK-İŞ'in son 15 yıllık tarihinde sık sık gösteren Halil Tunç ve ekibi, şimdi bu politikayı pazarlamaktadır.»

Kurultayın hemen öncesinden bu yana, genel grev tehditleri (!), lokavtın hak olmadığını öne sürmek ve işçilerin parti kurmaları gereğini kabul etmek gibi, kuru söz olarak dahi Halil Tunç ekibinin hayli ilerisinde olan taleplerin sık sık basında ilânı, bu açıdan şaşırtıcı değildir.

Tunç ve ekibinin «partiler üstü» diye adlandırdıkları sarı sendikacı anlayış, günlük politik tercihleri her zaman ön plana almıştır. Eyyamcılık özsel ve değişmez ilkesidir. Bu bakımdan Tunç'un talepleri değil, Tunç'u bu talepleri söylemeye zorlayan şey önemlidir.

Özellikle son on yılın gelişmeleri, Sendika hareketinde doğal biçimlerini henüz almadı. Bu iç zorlama kendini en çok TÜRK-İŞ'te duyuruyor. Ama bu, öteki büyük konfederasyon olan DİSK'in de bu gelişmenin etkisinde olmadığını göstermez. Bağımsız sendikalar da aynı durumdadır.

Türkiye hızla politikleşmekte ve tarihinde gördüğü en yoğun politik kutuplaşmayı yaşamaktadır. Her sosyal sınıf gibi ve her sınıftan daha acil ve temel olarak işçi sınıfı, kendi sınıfsal çıkar ve görevinin, siyasal yani belirleyici olan örgütlenmeleri yaratmak olduğunu görmekte ve varolan kurumsal yapıyı zorlamaktadır.

Eğer bu zorlama önümüzdeki bir yıl içinde sonuçlarını verirse Sosyalist, Sosyal De-

mokrat ve Kapitalist düzen yanlısı üç büyük gruplaşma ortaya çıkar. Bunlardan Sosyal Demokrat eğilim, dönemin geçici siyasal öğelerinden yararlanarak hayli güç kazanabilir. Ancak aynı eğilim, kendi bünyesinin, uzun vadedeki gelişmeler sonucu yeniden daha kesin tercihlerle kaymasını önleyemez. Türkiye'nin yapısal durumu bunu zorlar.

Fakat TÜRK-İŞ içinde Sosyal Demokrat eğilim, belki daha büyük oynama isteğinden, belki de o bilinen tarihî karsızlıklarından ötürü, TÜRK-İŞ tabanındaki bu oluşumu yönlendirme işini Tunç ve ekibine bırakmış görünüyör. Belki de bağlı oldukları partinin yakın ve muhtemel bir seçim başarısının etkisinde, bu dönemsel şansını uzun vadede, kalıcı bir kalıp için kullanmayı düşünmektedirler. O zaman DİSK yönetici kadrosunun zaten varolan eğilimi, tabanının muhalefetinden sınırlanabilecektir. Bağımsız sendikalar için de aynı plan sözkonusudur.

Fakat gerek bilimin ve tarihin, gerekse özel olarak ülkemizin son 15 yıllık pratiğinin gösterdiği gerçek, işçi sınıfımızın ekonomik - politik talepleri yolunda geçici engelleri hızla bertaraf etmesidir. Büyük ölçüde kendiliğinden ve çeşitli kurumsal engel ve baskılara rağmen oluşan bu süreç gerçek sosyalist siyasal mücadelenin bugüne dek eksikliği derinden duyulan araçlarını yaratmaktadır.

İŞ ADAMLARININ LIBYA VE İRAN GEZİLERİ

Bir süre önce Libya ile imzalanan anlaşma basında pek parlak biçimde yansıtılmış, Türk iş adamları, teknisyenler ve işçiler için Libya'nın büyük bir fırsat olacağı belirtilmişti. Şubatın

son haftasında Odalar Birliği'ni temsil eden bir kurul Libya'ya ziyaret etti. İstanbul Sanayi Odası'na verilen rapordan, gezinin hiç de parlak olmadığı, Libya'nın bizler için hiç de parlak imkânlar bahsetmediği anlaşılıyor. Raporun ilginç bir yanı, odalar arasında beliren ve Türkiye'deki farklı burjuva kesimleri arasında başgösteren görüş ayrılıklarını yansıtan anlaşmazlıkların açıkça sergilenmesidir. Bilindiği gibi Odalar Birliği'nde tüccar kesiminin sayısal ağırlığı vardır ve bu kesim daha çok AP'ye bağlıdır. İstanbullu Sanayiciler arasında ise CHP tercihi daha ağır basıyor. Sanayi Odası'nın raporu, önce Odalar Birliği'nin AP yanlısı başkanı Sezai Dıblan'dan yakınıyor. Organizasyon yetersizliği yüzünden: «... hey'et davetlere gayesini ve hedefini bilmeden iştirak» etmiş. Protokol masasını «sadece Odalar Birliği Yönetim Kurulu üye ve memurları... işgal etmiş». Tercüman ve sekretarya sıkıntısı çekilmiş. «Sadece Sezai Dıblan'a hizmetle görevli memur arkadaşlardan, tutulan notların karşılaştırılması, gerekli bilgi verici dokümanların temini, mümkün olamamıştır... Delegeeler, kapı aralarında zorlukla temin edilen çarpık bilgileri değerlendirmeye zorluğu içinde bırakılmıştır.» Daha buna benzer birçok yakınma var. Gezinin, «alaturka» denilen biçimde geçtiği anlaşılıyor. Temaslar da üç ana konu görüşülmüş: 1) «Libya hükümetinin ihale konusu yaptığı işler»... Ne var ki, «ihalelerin hemen hepsi 1975 yılı projeleri olup, ihale dosyalarında fiyat verme süreleri 20 gün ile 30 gün gibi çok kısa tutulmuştur... bunu değerlendirmede büyük bir zorluk görmekteyiz.» 2) «Ticarî ve sınıai mamullerin satışını temin için Libya - Türk iş adamlarını tanıştırma toplantısının yapılması: İyi niyetle yapılan bu toplantı, disiplinsizlik yüzünden ve Türk

hey'etine önceden gerekli bilgi verilmemesi, gerekli hazırlıkların yapılmamış olması nedeniyle elle tutulur neticelerin alınmasını sağlayamamıştır.»

Daha sonraki görüşmelerde bir tek boya sanayisi konusunda elle tutulur bir anlaşmaya varıldığı görülüyor. Libya, gümrük vergilendirmesinde Türkiye'ye özel tarife uygulamaya yanaşmıyor.

Sanayi Odası temsilcileri tüketim malları için fazla satış şansı görmüyor. Libya, bizde eksik olan gıda maddelerine ihtiyaç duyuyor. «Diğer tüketim mallarının durumu, ucuz fiyat-düşük kalite esasına göre temindir. Henüz ekonomik refah tabana (halka) yayılmadığından, halkın satın alma gücü çok düşüktür. «Diğer yandan, sosyalist devlet oluşu nedeni ile (İslâm sosyalizmi esası hâkim) komünist blok devletleri ve Kızıl Çin politik nedenlerle çok düşük fiyatlarda her türlü tüketim malı satmaktadırlar.»

Sonuç bölümünde, Libya, «Afrika ve hattâ Avrupa'nın sebze ihtiyacını karşılayacak bir ülke olma iddiasını taşımaktadır.» deniyor. Tabii Libya'nın bir serzavatçı ülke olarak başarısının Sanayi Odası'nı yakından ilgilendirmesi biraz güç. Bütün bu nedenlerle Libya için koparılan patırının aslında bir kuru gürtü olduğu anlaşılıyor.

İkinci ekonomik ziyaret İran'a yapılmıştı. (Ayrıca, dış işleri bakanı Melih Esenbel de aynı amaçla bir ziyaret yaptı) Türk iş adamları İran'la ilişki kurmak istiyorlar. Geziye Koç, Eczacıbaşı, Tekfen, Altinyıldız, Profilo, Borusan, Yaşar Holding, Yapı Kredi Bankası, v.b. kuruluşların temsilcilerinin (Feyyaz Berker başkanlığında) katılımı da bu ilgiyi kanıtıyor. Ne var ki, ilgi tek taraflı kalıyor ve İran'dan fazla karşılık görmüyor.

Bunun başlıca nedeni, halklar sorunu, öncelikle de İran'da yaşayan Türkler'in İran egemen oligarşisi açısından yarattığı sorundur. «Dost ve kardeş İran» iktisadî açıdan kârlı olsa bile Türkiye ile ilişki kurmaktan kaçınmaktadır. Türkiye'den limana açılma daha kolay olduğu halde İran şimdilik bu projeden vazgeçmiş görünüyor. Eğilimi, Arap ülkelerinden Süveyş'e açılmak. Irak'la son zamanlardaki yakınlaşmasının ve Barzani'yi sipsivri bırakmasının ana nedeni de bu gibi.

TÜSİAD raporuna göre İran transit yolu konusunda, dolayısıyla Türkiye ile ticarî ilişkiler konusunda, gıda ürünleri ve sınıai ürünlerin Türkiye'den temini konusunda karsızdır.

«Türkiye'nin İran'dan ilk ciddi bekleyişi petrol boru hattı projesi, ilk safhadaki iyimser gelişmelere rağmen, Türkiye hudutlarından gecirilmemiştir. Türkiye'nin ikinci ciddi bekleyişi gaz boru hattı projesidir. İskenderun boru hattı olarak ortaya çıkan bu proje gerçekleşecek safhaya gelmişken yön değiştirmiştir. Şimdi gazın gemilerle Süveyş üzerinden Avrupa'ya sevki karar verilme üzere... İran'a çimento ihracatı olanağından başka büyük hacimli ticarî ilişki mümkün görülmemektedir.» «İran müteşebbisi İran'dan çıkınca, Türkiye üzerinden atlayarak Avrupa'ya ulaşmaktadır.. Gelişmiş sınıai ülkelerin banka sistemi İran pazarı ile sıkı bir bağlantı kurmuştur.»

Türk iş adamları gene de İran'la iş yapmaya istekli görünüyor, bu yolda çeşitli öneriler sunuyor ve devleti ve hükümeti de, bu ilişkileri kolaylaştırmakta yardımcı olmaya çağırıyor. «Sayın Cumhurbaşkanımızın Şah ile, Sayın Başbakanımızın İran Başbakanı ile, Sayın Dışişleri Bakanımızın İran Dışişleri Bakanı ile kısa sürede temasa

geçmeleri ve bu temaların kısa sürelerle tekrarı temenni olunur.»

İranlılar RCD (Bölgesel Kalkınma için İşbirliği) örgütünün iyi çalışmamasından yakınıyor. Pakistan'la ilişkileri iyi, ama Türkiye ile kötüleşmiş. 12 Mart öncesinde Türkiye'de yakalanan İranlı devrimcinin sınırı geçmez vurulmak üzere Savak'a teslim edilmesi de bu ilişkileri düzeltmeye yeterli olmamış. Amerikancı İran, Türkiye'nin AET ilişkilerinden de hoşnutsuz gibi. Sanayi Bakanı, «Türkiye AET'ye girmek üzere. Bu Türkiye'nin doğu komşularıyla ilişkisini engelliyor,» diyor. Maliye Bakanının fikri de şöyle: «Örneğin RCD, olarak AET karşısına üç ülke birlikte çıksın istedik, olmadı.»

«İran mucizesi» iş adamlarımıza oldukça çekici geliyor. Raporunda bunlar oldukça açık: «Komşumuz İran'ın bu kadar büyük malî imkânlarından Türkiye'nin ve Türk iş adamlarının istifade edememelerinde Türklerin büyük ihmâl ve hataları olduğu inkâr edilemez.»

İran'ın Avrupa ile kayda değer ilişkisi yok. Sosyetler'le «ticaret hacminin 1976-80 döneminde 2,5 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir. (1970-75 döneminin iki katı.)» ABD ise İran'ın baş mütefikidir. 4 Mart'ta, 15 milyar dolarlık bir anlaşma imzalamış. Buna göre, «20 prefabrike konut imâl eden fabrika, 100.000 apartman, 3000 yatak kapasiteli 5 hastahane, entegre elektronik sanayi, tarımsal ürünler için bir liman ve gerekli hizmetler için bina, makine ve teçhizat, gübre, tarım ilaçları, tarım makineleri ve mamul gıda maddeleri imâlinde ortak teşebbüslerin kurulması; süper karayollarının yapılması ve meslekî yetiştirme merkezlerinin kurulması» İran'a taahhüt ediliyor. «ABD İran'ı bölgenin finans merkezi ha-

line getirmeyi de taahhüt etmiştir.»

Ortadoğu'da ilginç gelişmeler bunlar. Amerikan politikasının esaslarından bazılarını gösteriyor. Kanımızca iş adamlarının İran'la istedikleri yakınlaşma gerçekleşmeyecek. Bunda asıl rolü, bir yandan da büyük bir hızla silâhlanan İran oynayacak. Şehinşah, ülkesindeki Türk halkına karşı baskısını azaltmaya hiç de niyetli görünmüyor. Yakınlaşmak bir yana, Türkiye için yeni bir Yunanistan bile olabilir — eğer Türkiye nisbeten demokratik bir yola girerse...

Bir gazete - bir yeni eğilim Genç ARKADAŞ

«ARKADAŞ»ın devrimci kesimin alışlagelmiş hitap biçimlerinden biri olduğu bilinir.

Y. Güney ve onun «Arkadaş» filminin popülaritesinin yükselişi olduğu bir zamanda «Genç Arkadaş» isimli bir gazete çıktı. Gazete İstanbul Ülkü Ocaklarının yayın organı.

Ülkü Ocaklarının bu yavuz yöneticileri gülünç bir pişkinlik örneği olan gazetelerinde yalnızca isimleri çarpıtmıyorlar. Çarpıtma işlemi, anti-emperyalizm, toplumculuk, anti-kapitalizm gibi dünya ve Türkiye'de açık tanımlarını bulmuş kavramlar üzerinde de uygulanıyor.

Bu taktikler, ülkemize özgü değil. Okurlarımız hemen tüm dünyadaki ırkçı-faşist hareketlerin, aynı temalarla, aynı bağnaz ve çarpık mantıkla «fikirler ürettiğini» bilirler. Ülkemiz için yeni olan bugüne değin klasik milliyetçilik ve onun faydacı anlayışının yerine özellikle Nazi pratiğinin denediği ve kullandığı usul ve tekniklere geçiş eğilimidir. Bu eğilim MHP içinde bu gazete ve etrafındakilerce geliştiriliyor.

FAŞİZM VE BÜYÜK SERMAYE

Daniel Guerin

(Çeviren B. Tanör)

Suda Yayınları,

474 sayfa, 25 Lira

İlk baskısı 1936, ikinci baskısı 1945'de yapılmış olan kitabın ikinci baskıya önsözünde yazar, faşizm ve faşizme karşı mücadele konusundaki tezini açıklıyor. Tez, bu konudaki klasik görüşle esasta çelişmiyor: Faşizm, tekelci burjuvazinin (büyük sermaye) aracıdır. Ancak yazar daha da ileri giderek faşizmi asıl yaratan ve zorunlu görevin büyük sermayenin «ağır sanayi» kolu olduğunu ispat etmek istiyor. Bu teze göre hafif sanayi, faşizm iktidara gelinceye kadar bir ölçüde tarafsız, hattâ faşizme karşıdır (s. 25).

Butezin pratikte hangi açmazlarla karşılaşabileceği yazarı ilgilendirmiyor. Çünkü hernekadar böylesine bir ayırım (ağır-hafif) kağıt üzerinde mümkün ise de sanayinin bu iki kesimi birbirleriyle yapısal bir ilişki içindedirler. Ağır sanayinin aksaksız işlemesi, hafif sanayi dediğimiz kesimin makina, teçhizat ihtiyacı için şarttır. Dolayısıyla hafif sanayinin faşizme karşı hoşnutsuzluğu (ki ka-

nımızca varsayımdan öteye gitmez) etkili ve temel bir politik araç olma şansına pek az sahiptir. Böylece pratik olmayan ayrımlar tezinin odağına yerleştirilen bir anlayışın faşizme karşı mücadelesinde aynı eklektizmi devam ettirmesi kaçınılmazdır.

Nitekim sayfa 16'da «karşılıklı taviz» esasını üzerine proletarya ile orta sınıfların ortak program uygulamasını anlatılırken koyulan ölçüler belirsiz kalmaktadır. Ve bunun içindir ki yazarın halk cephesi uygulamalarına yönelttiği eleştiriler, kendisine de rahatlıkla yapılabilir.

Kitap, öne sürdüğü tezin bu aksayan yanına dikkat edilmek koşuluyla, İtalyan ve Alman deneylerinin bazı temel benzerliklerini gösterme açısından yararlıdır. Özellikle bu konuda genel bilgiler veren sayısı az yayının yanısıra kısmî bir istatistik veri, zenginliğine sahiptir. Belirli başlıklar altında İtalyan faşizmi ve Alman nazizminin doğuş, yükseliş ve iktidar dönemlerine karşılıklı benzerlikleri açısından bakış, bu iki olayın içsel mantıklarındaki köklü birliği kavramaya yardımcı olur. ■

laytlardan oluşmuş bir anlam için, «dört dörtlük bir plastik olgunluk», Yücel Çakmaklı için de, hem sağcı olduğunu, hem de solun kendisiyle diyalog kurabileceğini söylüyor. Bu nasıl bir diyalog olacak, anlaşılmıyor doğrusu.

Dorsay işi daha da ileri götürerek, yazısının bir yerinde, bütün solcu aydınlar adına konuşuyor ve Yücel Çakmaklı'nın karşı çıktığı düşünceye, solcu aydınların karşı çıkmamasının olanaksız olduğunu ileri sürüyor. Dor-

say, solcu aydınların, yıllardır, Yücel Çakmaklı'nın taşıdığı düşünceye karşı, öldürülmelerine kadar varan mücadelelerini unutuyor mu? Ayrıca, marşlarla, Atatürk portreleriyle, miller gösterilerle, hamasi ırkçılık söylevleriyle döşenmiş bir film için, nasıl olur da «film korkutabilecek olan aşırı ve gereksiz bir nasyonalizme bile düşmüyor; ulusalcılığı dozunda, ölçüsünde kullanıyor» diye yazabiliyor? Bunlarla yetinmiyor, «Çakmaklı ve Memleketim filminin temsil ettiği düşünceleri savunan bir sağ'ın

başımızın üstünde yeri var» diye de ekliyor. İnanılır gibi değil.

Atilla Dorsay'ın yazısına neresinden bakarsanız bakın yanlışlarla dolu. Yılmaz Güneş'in «Zavallılar» üzerine o güzel yazıyı yazanla, bu yanlış yazının sahibinin, aynı kişi olduğunu düşününce insan şaşırıyor. Akla, son zamanlarda yaygınlaşan kavram kargaşasına, Atilla Dorsay'ın da bulaşmış olmasından başka bir şey gelmiyor. ■

ALİ HABİB